

สนธิกิริโยปกรณ

สนธิกิริโยปกรณ คือ วิธีเป็นอุปการะแก่การทำสนธิมี ๘ อย่าง คือ

๑. โลโป คือ การลบ
๒. อาเทโส คือ แปลง
๓. อาคโม คือ การลงอักษรใหม่
๔. วิกาโร คือ การทำให้ผิดจากของเดิม
๕. ปกติ คือ ปกติ หรือ คงที่ไม่เปลี่ยนแปลง
๖. ทีโหม คือ ทำให้เสียงยาว
๗. รสฺสํ คือ ทำให้เสียงสั้น
๘. สลฺยโลโค คือ ซ้อนตัวอักษร

สระสนธิใช้สนธิกิริโยปกรณ ๗ อย่าง คือ

๑. โลโป ลบสระหน้า หรือสระหลัง เช่น ตตฺตฺราย
๒. อาเทโส แปลงสระหนึ่งเป็นพยัญชนะ คือ อิ อี เป็น ฤ อุ ฌ เป็น ฎ เช่น ฤตฺตฺยสฺส, จกฺขฺวายตฺนํ
๓. อาคโม ลงสระตัวใหม่ เช่น เอโส เป็น เอส
๔. วิกาโร แปลง อิ เป็น เอ เช่น มารุเทริตํ
๕. ปกติ คงที่ เช่น โก อิม เป็น โก อิม
๖. ทีโหม ทำเสียงสั้นเป็นเสียงยาว เช่น กิสฺ อิศ เป็น กิสฺฐ
๗. รสฺสํ ทำเสียงยาวเป็นเสียงสั้น เช่น โกวาทิ นาม เป็น โกวาทินาม

สระหน้า สระหลัง

สระที่สุดของศัพท์หน้า เรียกว่า สระหน้า

สระหน้าของศัพท์หลัง เรียกว่า สระเบื้องปลายหรือสระหลัง

เช่น ตตฺร + อัย สระ อ ที่ ตตฺรฺ อ เรียกว่า สระหน้า ส่วนสระ อ ที่
อัย เรียกว่า สระหลัง

ยสฺส + อินฺทฺริยํ สระ อ ที่ ยสฺสฺ อ เรียกว่า สระหน้า สระ อี ที่
อินฺทฺริยํ เรียกว่า สระหลัง

สเมตฺตุ + आयสฺมา สระ อุ ที่ สเมตฺตุ เรียกว่า สระหน้า ส่วน
สระ อา ที่ आयสฺมา เรียกว่า สระหลัง

พยัญชนะสนธิใช้สนธิกิริโยปกรณ ๕ อย่าง คือ

๑. โลโป ลบพยัญชนะ เช่น เหว + อสฺส ลบ อ และ ส ต่อเป็น
เอวฺส
๒. อาเทโส แปลงพยัญชนะ เช่น คนตพฺโพ เป็น คนธพฺโพ
๓. อากโม ลงพยัญชนะตัวใหม่ เช่น ยถา + อิทํ เป็น ยถายิทํ
๔. ปกติ คงพยัญชนะไว้ตามเดิม เช่น เช่น สาธุ คงเป็น สาธุ
๕. สยฺโลโค ซ้อนพยัญชนะ เช่น อิธ + ปโมทติ เป็น อิธปฺปโมทติ

นิคคหิตสนธิใช้สนธิกิริโยปกรณ ๔ อย่าง คือ

๑. โลโป ลบนิคคหิต เช่น วิทฺฐนํ + อคฺคํ เป็น วิทฺฐนคฺคํ
๒. อาเทโส แปลง นิคคหิต เป็นพยัญชนะ เช่น เหว + หิ เป็น
เอวฺญหิ
๓. อากโม เช่น จกฺขุ อุทปาติ เป็น จกฺขุ อุทปาติ

๔. ปกติ เช่น ธมฺมํ จเร คงเป็น ธมฺมํ จเร เหมือนเดิม

แบบฝึกหัดท้ายบท

๑. สระสนธิให้สนธิกิริโยปกรณฺ์ก็อย่าง อะไรบ้าง?
๒. สระหน้าคืออะไร สระหลังคืออะไร?
๓. พยัญชนะสนธิใช้กิริโยปกรณฺ์ก็อย่าง อะไรบ้าง?
๔. นิคคหิตสนธิใช้กิริโยปกรณฺ์ก็อย่าง อะไรบ้าง?
๕. อาเทสสระสนธิคือการแปลง อิ เอ อุ โอ เป็นอะไร
จงยกตัวอย่าง?